

Röntgenkunst in Het Natuurhistorisch

Bram Langeveld [conservator, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; langeveld@hetnatuurhistorisch.nl]

Kees Moeliker [directeur, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; moeliker@hetnatuurhistorisch.nl]

Van 21 januari tot en met 8 april 2018 exposeerden wij in de Van Roonzaal 'Doorgelicht - röntgenkunst van Arie van 't Riet'. Deze tentoonstelling op het raakvlak van kunst en natuur ontstond op een bijzondere wijze: een e-mail met vragen over 'het achterhoofdbotje van de aalscholver' en 'de zwarte klodders bij de kikkers tussen de ribben tegen de wervelkolom.'

Röntgenfoto's

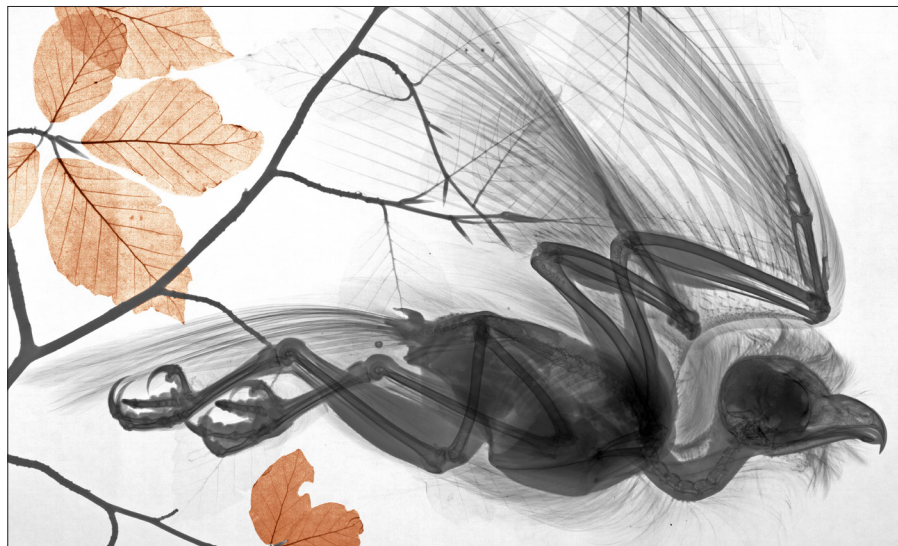
Arie van 't Riet (1947) is technisch natuurkundige en werkte jarenlang in het Deventer ziekenhuis op de afdeling radiologie, waar hij duizenden röntgenopnamen maakte. Ook gaf hij röntgenpracticum voor studenten. Door reorganisaties en de voortschrijdende techniek werden kort na zijn pensionering een oud röntgenapparaat en toebehoren van dat ziekenhuis overbodig. Na het vinden van een geschikte werkplaats en het verkrijgen van de benodigde vergunning kon het maken van röntgenkunst dus beginnen.

De e-mail

Van 't Riet is geen bioloog, maar wel een scherp waarnemer. Bij het fotograferen van twee dode aalscholvers viel hem op de röntgenfoto's een uitstekend botje aan het achterhoofd op. Hij zag dit niet bij andere vogels en kon geen beschrijving vinden. Daarom mailde hij Het Natuurhistorisch. Wij konden aangeven dat het vreemde botje de 'occipital style' of 'xiphoid' genoemd wordt en een rol speelt bij het doorslikken van grote prooien. Ondertussen raakten we onder de indruk van de röntgenkunst die wij te zien kregen.

Röntgenkunst

Sinds 2010 bouwt Arie van 't Riet natuurtaferelen met dode dieren (vooral verkeersslachtoffers) en verse planten op een röntgenfilm. Vervolgens maakt hij met röntgenstraling van verschillende energieën een foto. Hij weet als geen ander zowel een flinterdun boombaadje als het skelet van een vogel op dezelfde film in beeld te brengen. Het vogelskelet laat veel minder röntgenstraling door dan het boombaadje en vereist dus een hogere

▲ Bosuil en beuk. (Arie van 't Riet)

energie. Het maken van mooie beelden vereist veel experimenteren met het energieniveau. Het komt zelden voor dat een opname in een keer precies goed is. Na het inscannen van de analoge röntgenfilm en met minimale digitale beeldbewerking - inverteren, kalibreren en wat kleur in de planten, maar juist niet het samenstellen van beelden - ontstaan verrassende dierenfoto's die met nadruk op het binnenste letterlijk anders belicht zijn. Hoewel er wereldwijd nog enige andere mensen röntgenkunst maken, is de combinatie van dieren en planten in één beeld typisch voor Van 't Riet.

Selectie

Voor de tentoonstelling maakten we een selectie van vijftien stukken uit het werk van Van 't Riet. Naast het esthetische aspect hielden we uiteraard rekening met het biologische. Zo selecteerden we twee werken met reptielen, vijf vogels, twee zoogdieren, drie vissen, een amfibie en twee insecten. De planten die hen vergezelden liepen uiteen van hangbegonia's en lampionplanten tot klimop en riet. Een fijne samenwerking met Gallery Color (Amsterdam) maakte het mogelijk om de werken op hoge kwaliteit en fraai formaat te exposeren. In korte bijschriften werden opvallende kenmerken van de afgebeelde skeletten toegelicht, zoals de bouw van de hand van de kameleon en de kraakbeenvringen in de luchtpijp van het waterhoen.

Röntgenfoto's op een ziekenhuislichtbak toonden een tussenstap in het maken van de röntgenkunst. Van 't Riet leverde ook een aantal viewmasters aan waarmee bezoekers röntgenkunst in 3D konden zien. 3D-röntgenfoto's maken is uitermate lastig en Arie van 't Riet is de eerste die het voor elkaar heeft gekregen, een echte primeur voor het museum dus. Preparaten uit de collectie, waaronder een skelet van een roek en wervels van een python, maakten de expositie compleet.

Binnenstebinnen

Bij uitgeverij Gottmer verscheen in 2017 het jeugdboek 'Binnenstebinnen' met tekst van Jan Paul Schutten en beelden van Arie van 't Riet. Schutten opende de tentoonstelling en sprak daar zijn bewondering uit voor de tentoongestelde röntgenkunst: "extreem knap op heel veel niveaus." Daar zijn wij het roerend mee eens. ◀

Bronnen

- Pietersma, I. 2018 - Het onzichtbare zichtbaar. Exposities in Rotterdam en Groningen - Kunstkrant januari/februari 2018: 45
- Schutten, J.P. & Van 't Riet, A. 2017 - Binnenstebinnen - Gottmer Uitgevers Groep b.v.
- Van Calmthout, M. 2018 - Doorkijkjes - De Volkskrant, Sir Edmund, 27 januari 2018: 48-49

▲ Merel en magnolia. (Arie van 't Riet)

▲ Kikker en gele plomp. (Arie van 't Riet)